

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Ք Ի Մ Ե Ր Թ Ե Մ Ե Ր Ը

II. ՌՈՒՄԻՆԱՆԱՅ ԹԵՍԸ

Ռումինահայ գաղութը անցյալում՝ Արևելյան Նվրոպայի հայկական ամենամեծ գաղթականություններից մեկն էր Լեհաստանի հայ գաղութից հետո:

Գաղթականությունը, հայ ժողովրդի պատմության միշտ ընկերացող աղբ տխուր երեվոյթը, միշտ էլ շարիք է եղել հայ ժողովրդի համար:

Մայր Հայրենիքից՝ պատմական Հայաստանից դեպի օտար երկրներ կատարված հայ գաղթականության, գլխավոր ու մեծագույն պատճառներից մեկն էլ հանդիսացել է քաղաքական այն անապահով և իրավազուրկ վիճակը, որի մեջ ստիպված էր ապրել մեր ժողովուրդը անցյալում, իր պատմության դանազան շրջաններում:

Հայ ժողովրդի պատմության մեջ, ամենամեծ ու դանդաժալիք գաղթներից մեկն էլ եղել է այն, որ կատարվել է դեպի Արևելյան Նվրոպա, Բաղրատունյաց մայրաքաղաք Անիի կործանումից հետո և սելջուկյան արշավանքների ժամանակ:

Հենց 11-րդ դարի երկրորդ կեսից էլ սկսվեցին գաղթականության մեծ հոսանքները դեպի Կիլիկիա, Փոքր Ասիա, Միջերկրական ծովի ափերը, հարավային ռուսական Ղրիմ, ապա Մոլդավիա, Վալաքիա, Գալիցիա, Տրանսիլվանիա, Լեհաստան:

Հեռավոր, օտար, բայց հյուրընկալ ափերի վրա հայերը հաստատվեցին որպես վարպետ արհեստավորներ և առևտրականներ:

Իրենց նոր Հայրենիքում հայ գաղթականները իրենց աշխատասիրությամբ ոչ միայն շուտով տուն տեղ ստեղծեցին, այլ նաև հսկա հարստություններ ստեղծեցին՝ իրենց ձեռքով իրենց և արտաքին առևտուրը, Արևելքի և արևմուտքի միջև վա-

ճառականության գլխավոր միջնորդներ դարձան, զարկ տվեցին արվեստներին, գիտություններին: Նրանք նորից շինեցին հայկական վանքեր, եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիմը դրին նոր հայաքաղաքների և ապրեցին օտարության մեջ նոր կյանքով, բայց միշտ Մայր Հայրենիքի կարոտով և սիրով:

Ռումինահայ գաղութն էլ ահա այդպիսի գաղութներից մեկն էր, ուր Անի մայրաքաղաքից մազապուրծ փախած հայեր ռումեն ասպրնջական հողի վրա ապաստան գտնելով, հաստատվեցին այդ երկրում, վայելելով նույնիսկ մի շարք ներքին արտոնություններ, հատկապես առևտրական ասպարեզում, և որի շնորհիվ հասան տնտեսական նախաձեռն բարեկեցության, ունեցան իրենց սեփական վարչությունը, ներքին ինքնավարություն, սեփական դատարան ու թաղապետություն: Գաղթական հայերի անձնական ազդեցությունն ու տնտեսական դիրքը այնքան մեծացավ ռումեն երկրի վարչական, տնտեսական կառավարման մեջ, որ եղավ պատմական որոշ ժամանակ, երբ նույնիսկ մոլդավական զահի վրա բարձրացան ռումեն հողի վրա ազնվականացած հայեր: (Հ. Դ. Ալիշան, «Կամենից»):

Ռումինահայ գաղութը սկիզբ է առնում այսպես 14-րդ դարի կեսից, այսինքն ռումեն իշխանության հիմնադրման շրջանից:

1418 թվականին, մոտ 3.000 հայ ընտանիքներ (15.000 հոգի) Ալեքսանդր չեկ Պոմն՝ Բարի կոչված իշխանի օրով հաստատվեցին Մոլդավիայի յոթ քաղաքներում՝ Սուչավա, Հոթին, Բոտոշան, Տորոնոյ, Վասուլ, Ցաշ, Ռոման, Պաքու, Յոկչան, Չեթաթյա-Ալպը (տե՛ս Բաբայան Լևոն, «Հայերը Մոլդավիայում», Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 31—85):

Այս շրջանի ռումինական մի շարք քաղաքներ իրենց հարստությամբ, զարգացմամբ,

տնտեսական, կուլտուրական նշանակությամբ պարտական են հայ ժողովրդի շինարար և ստեղծագործ աշխատանքին:

1401 թվականին հայասեր և բարի իշխան Ալեքսանդր Էր Պունի հրովարտակով, Սուլափա քաղաքի Ս. Ակսենտ կոչված հայկական վանքում հաստատվել է հայ եպիսկոպոսություն, վարելու համար Մուղավիայի, Բուկովինայի (Հյուսիսային Մուղավիա) հայ աղապիս-եկեղեցական կյանքը:

Հարավային Ռումինիայի՝ Վալաքիայի և Իոթրուջիայի՝ հայ գաղութները հաստատված են ավելի ուշ շրջաններում, 17-րդ դարից, և մանավանդ կաղմակերպվել են 19-րդ դարի վերջերին և 20-րդ դարի սկզբներին, նոր դաղթականության հոսանքներով, երբ 1895 թվականին, Թյուրքիայում հայկական ջարդերից և 1915 թվականի ապրիլյան եղեռնից ազատված Թյուրքահայ դաղթականները եկան հաստատվելու Հարավային Ռումինիայում:

Իսկ Տրանսիլվանիայի հայ գաղութը, որը իր բազմամարդությամբ և հնությունը կարող էր մրցել Արևելյան Նվրոպայի մյուս հայ գաղութների հետ, և ուր անցյալում հայ գաղթական ժողովուրդը ազգային-եկեղեցական բացառիկ արտոնություններ է վայելել, դժբախտ դեպքերի փրումով, կաթոլիկ եկեղեցու սիստեմատիկ հալածանքների պատճառով 17-րդ դարի վերջերին «բռնի միություն» լեհահայ գաղութի տխուր օրինակով պոկվեց հայ ժողովրդի և Հայ եկեղեցու ծոցից և ընդմիշտ կորավ հայության և եկեղեցու համար: Այսօր Տրանսիլվանիայի մեջ մոտ 4.000 հունգարացած հայեր կան... մոռացած այն ամենը, ինչ հայկական է...» (տե՛ս Արշակ Մ. Ալթունյան, «Տեղեկագրություն Հայոց դաղթականության որք ի Մուղավիայում, Հունգարիա և ի Լեհաստան», Յոթշան, 1877 թ., էջ 25):

1401 թվականին կաղմակերպված Մուղավիայի հայ աղապիս-եկեղեցական թեմի էջմիածնից ուղարկված առաջնորդները նրստել են մերթ Մուլավայում, ուր շինվել են 10 սրբավայրեր՝ վանք, եկեղեցի, մատուռ (2 վանք, 2 եկեղեցի և 2 մատուռ կանգուն են մինչև այսօր) և մերթ Յաշում: Մուլավայում շինված հայ վանքերն ու եկեղեցիները իրենց թվով և շքեղությամբ աչքի են ընկել, և Մուլավան անվանել են «Ռումինահայոց Անին» (տե՛ս «Էջմիածին» ամսագիր, 1948 թ., մայիս-հունիս, Ա. Քոլանջյան, էջ 62):

Սկզբնական շրջանին ուսման հայ թեմը ունեցել է աղապիս-եկեղեցական լավ կաղմակերպություն, տեղացի ուսման իշխանների և ուսման մեծահոգի և ազնիվ ժողովրդի բարյացակամության և օժանդակության շնորհիվ: Բայց այդ թեմի աղապիս-եկեղեցական կյանքի խաղաղ դարգացումը երկար չի տևում: Վրա են հասնում նորից մոռյլ օրեր հայ ժողովրդի և Հայ եկեղեցու համար: Նորից է խմում դառնության բաժակից հայ ժողովուրդը:

16-րդ դարից Մուղավիայի թեմը ապրում է մի փորձանքաշատ ժամանակաշրջան, իսկ 1769 թվականից հետո, հաջորդում են Թյուրք կառավարության և ընդհանրապես իսլամական կրոնական հալածանքներն ու դավանափոխության սպառնալիքներն ու վտանգները, այն աստիճան, որ 18-րդ և 19-րդ դարերում նույնիսկ դադարել է թեմական, աղապիս-եկեղեցական կենտրոնական իշխանությունը գոյություն ունենալուց, և Մայր Աթոռից ուղարկված նվիրակներ կամ այցելու առաջնորդներ մի կերպ վարել են թեմի գործերը: Այնուամենայնիվ, այդ ծանր օրերին ևս, անհուն զոհողություններով և զրկանքներով, հայ եկեղեցիները, որպես կրոնական համայնքներ, կարողացել են պահել իրենց գոյությունը, նույնիսկ ապրել են ներքնապես հոգևոր պայծառ ու գիտակից կյանքով՝ ամուր կառույծ հայրենի սրբություններին և Ս. Էջմիածնին:

Այս շրջանում է, որ Կոստանդնուպոլսի աղապիս-եկեղեցական շնորհիվ և տեղացի հայերի նվիրատվությամբ շինվում են մի շարք եկեղեցիներ, յուրաքանչյուր եկեղեցական համայնք կաղմակերպում է իր ներքին աղապիս-եկեղեցական կյանքը, ինչպես այդ լինում էր քնդհանրապես Թյուրքիայում, բացվում են ծխական դպրոցներ՝ եկեղեցու հովանու տակ: 19-րդ դարում «Մուղավիայում գրեթե ամեն հայ եկեղեցական համայնք ուներ նաև հայկական վարժարան» («Էջմիածին» ամսագիր, 1948 թ., հուլիս-սեպտեմբեր, էջ 67, Վաղդին ծայրագույն վարդապետ): Հայտնի են եղել իրենց կրթական-գաստիարակչական աշխատանքներով և նոր սերնդի հայեցի և քրիստոնեական դաստիարակության գործում Յաշի «Գարագաշ», Ռումանի «Մողոմոնյան», Յոկլանի, Սուլավայի, Բոտոշանի, Տրիու Օկնայի, Բուխարեստի աղապիս-եկեղեցիները:

1812 թվականին, որոշ ժամանակ, երբ Բեսարաբիան կցվում է Ռուսաստանին, ռուս կառավարությունը Քիշնևում հաստատում է հայոց նոր առաջնորդություն, որը իր իրավասությունն առնել է ամուսնում նաև Մուղավիայի հայ աղապիս-եկեղեցական թեմը: Սակայն

Ռումինահայ բեմի առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Վազգեն Եպիսկոպոս Պալեյանը
Երջանկահիշատակ Ս. Տ. Գեորգ Զ. Կարողիկոսի հետ

այդ երկար չի տևում և մինչև 1921 թվականը Ռումինահայ թեմը կառավարվում է Մայր Աթոռից և նրա հրահանգով Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքարանից ուղարկված այցելու առաջնորդներով:

Ռումինահայ թեմը կաղմակերպելու նպատակ ունեցող Մայր Աթոռի և Կոստանդնուպոլսի ջանքերը չեն տալիս ոչ մի դրական արդյունք, որովհետև «ոչ ոք չէ կրցած տեղական հայության հետ լեզու գտնել ու թեմը կաղմակերպել: Ռումինահայերը այդ շրջանին սխտեմատիկ կերպով մերժած են որևէ առաջնորդ ունենալ, սակայն միշտ ու անկեղծորեն հավատարիմ մնացած են Հայաստանյայց Եկեղեցվո թարձրագույն իշխանության, կրոնա-դավանական և ազգային տեսակետներ» («Էքզիսթենցիա» մամուլ, 1948 թ., հուլիս-սեպտեմբեր): Էջ 67, Վազգեն ծայրագույն վարդապետ):

1921 թվականից սկսյալ Քիշնևի առաջնորդությունը փոխադրվեց Բուխարեստ, կաղմակերպվեց Ռումինահայ թեմը, առաջնորդ ունենալով Մայր Աթոռի միաբան Հուսիկ ծայրագույն վարդապետ Զոհրապյանին: Նորընտիր առաջնորդը իր պաշտոնավարության առաջին տարիներին հաղթահարեց բավական լուրջ դժվարություններ, մինչև որ 1931 թվականի օգոստոսի պետական օրենքով Հայոց Եկեղեցին ճանաչվեց պետականորեն «որպես ռումին հողի վրա ապրած և զարգացած պատմական եկեղեցիներից մեկը»:

Հուսիկ ծայրագույն վարդապետը եպիսկոպոսանալով Ռումինահայ թեմի վրա, պաշտոնավարեց մինչև 1942 թվականի հոկտեմբերը:

1943 թվականի նոյեմբերին առաջնորդական տեղապահ ընտրվեց Տ. Վազգեն վարդապետ Պալճյանը, որը և առաջնորդ ընտրվեց 1948 թվականին և որ մինչև այսօր այնքան ձեռնհասորեն և արժանավորությամբ վարում է Ռումինահայ թեմը:

Ռումինահայ թեմին մաս են կազմում այսօր 15 եկեղեցական համայնքներ, որոնցից կարևոր են՝

1. Բուխարեստը, ուր ապրում են ավելի քան 8.000 հայեր, Կոստանդնուպոլսից և Բուզարիայից գաղթած: Բուխարեստը իր եկեղեցիներով, կրթական հաստատություններով, սիրտն է հայ գաղութին, ուր նստում է առաջնորդը. կա երկսեռ յոթնամյա վարժարան, 142 աշակերտներով, կա թաղական խորհուրդ, հոգաբարձություն, Հայ մշակութային տունը, ծերանոց, բուժարան, աղքատախնամ մարմին, հայ մամուլ: Գաղութի բոլոր կաղմակերպությունները, համերաշխորեն, առաջ-

նորդի հետ միասին, վարում են թեմի ազգային-եկեղեցական գործերը:

2. Կոնստանցա, ուր ապրում են մոտ 1.600 հայեր: 1942 թվականին այրվեց այստեղի Ս. Աստվածածին փայտաշեն եկեղեցին: Պաշտամունքը կատարվում է դպրոցի մեծ սրահում, որը վերածվել է եկեղեցու: Կա երկսեռ քառամյա վարժարան 70 աշակերտներով:

3. Գալացը, 200 հայ բնակչությամբ, ունի եկեղեցի, կառուցված 1853 թվականին:

Ռումինիայի մյուս եկեղեցական համայնքներից պետք է հիշել անպայման Սուշավան, ուր թեև այսօր ապրում է շուրջ 400 հայ, բայց անցյալում նա մեծ դեր է կատարել ռումինահայության ազգային-եկեղեցական կյանքում և հայ կուլտուրայի պատմության մեջ: Այդտեղ է գտնվում 1521 թվականին կառուցված Ս. Խաչ եկեղեցին և 1513 թվականին կառուցված Ս. Սրմենս եկեղեցին (այժմ կիսավեր), և Ս. Ակսենտ վանքը 1551 թվականին կառուցված (ավերակ): Մեծ ուխտատեղի է 1512 թվականին կառուցված Հաճկատար Ս. Աստվածածին վանքը:

Հիշատակության արժանի է նաև Յալը, որը մի ժամանակ Ռումինահայ թեմի մտավոր շարժման կենտրոնն է հանդիսացել: Այժմ այստեղ ապրում են մոտ 50 հոգի հայեր: Տեղիվում Ս. Աստվածածին եկեղեցին կառուցվել է 1395 թվականին և վերանորոգված է 1782 և 1929 թվականներին:

Ընդհանուր առմամբ հայության թիվն է Ռումինիայում շուրջ 12.000 հոգի, որոնցից 90%-ը 1895 թվականից հետո Թյուրքիայից գաղթած հայերն են կազմում՝ ռոդոսացիներ, քեմախցիներ, պոլսեցիներ, երզնկացիներ, բրուսացիներ, կոնստանցիներ, վանեցիներ և մշեցիներ:

Պետք է ասել, որ ռումինահայ գաղութի սկզբնավորության օրերից սկսած, ռումին կառավարական, քաղաքական, տնտեսական, մշակութային կյանքում շնորհակալ և կարեւոր դեր են խաղացել հայերը: 14—15-րդ դարերում, երբ քաղաքականապես և տնտեսապես ամրապնդվում և ընդարձակվում էր նորաստեղծ Մոլդավական իշխանությունը, հայ վաճառականներն ու արհեստավորները ոչինչ չեն խնայել իրենց նոր հայրենիքի հզորացման և զարգացման գործի համար, և իբրև քաջամուտ առևտրականներ Արևելքի շուկաներին և արևելյան ժողովուրդների լեզուներին և բարբերին, մեծապես սատարել են ռումին իշխանության տնտեսական զարգացման, կատարելով միաժամանակ դիվանագիտական պատասխանատու պաշտոններ՝ որպես Ռումին իշխանության շահերի պաշտպաններ Արևելքում:

Հայերը ակտիվորեն մասնակցել են նաև Մոլոտովիայում ռուսին ժողովրդի մղած ազատագրական պայքարին՝ սովթանական բռնակալության դեմ, և նրանցից շատերը ընկել են մարտում՝ հանուն ռուսին ժողովրդի ազատության և անկախության։

Արվեստի, մշակույթի, գիտության ասպարեզում էլ աչքի են ընկել հայերը իրենց փայլուն տաղանդով և շնորհալի ձիրքերով։

1944 թվականի օգոստոսի 23-ին, Սովետական հաղթական և հերոսական բանակները ազատագրեցին նաև Ռումինիան։ Անտոնեսկուի ֆաշիստական կառավարությունը տապալվեց և Ռումինիայում ապրող բոլոր ժողովուրդների, այդ թվում և հայ ժողովրդի և հայ գաղութի համար բացվեց մի նոր, խաղաղ և ստեղծագործ աշխատանքի շրջան։

Ռումինիայում ժողովրդա-դեմոկրատական ռեսպուբլիկայի հռչակումով, ռումին ժողովուրդը իր ձեռքերում վերցրեց իր սեփական ներքի բախտը վճելու, անօրինելու ազատությունը, ներքի իշխանությունը իր ձեռքում կենտրոնացրեց ռումին ժողովուրդը։ Այս հանգամանքը շատ նպաստավոր հող ստեղծեց Ռումինահայ թեմի, աղային-եկեղեցական գործունեությունը էլ ավելի կազմակերպելու և գաղութի կյանքը իր կոչման և առաքելության բարձրության վրա դնելու համար։ Նորընտիր առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Վաղգեն սրբազանի իմաստուն, շրջահայաց ազգային-եկեղեցական քաղաքականությունը, ազգային մարմինների, թաղական խորհուրդի, մտավորականության, մամուլի, կրթական և հայրենակցական կազմակերպությունների համերաշխ և ազդեցուն աշխատանքը տվել է ու տալիս է իր բարի պատշենները։ Այսօր Ռումինահայ թեմը մեր Սփյուռքի թեմերից ամենակազմակերպված, հայրենասեր, ազգային-եկեղեցական ավանդություններով ու շնչով ապրող, մեր պանծալի Հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի սիրով ու կարոտով խանդավառ առաջին թեմերից մեկն է, շնորհիվ առաջնորդ սրբազանի հայրենաձեռն և էջմիածնասեր ղեկավարության։

Վաղգեն սրբազան Սփյուռքի մեր բարձր հոգևորականության շարքերում իր ուրույն ու պատվավոր տեղն է գրավում, իր համալսարանական բարձրագույն կրթությամբ, ազգային-եկեղեցական բազմակողմանի զարգացումով և պատրաստությամբ, իր բարեմույն և հեզահամբույր բնավորությամբ, իր համեստությամբ, անշառ հայրենասիրությամբ և գիտակից, նվիրված եկեղեցասիրությամբ, հոգևորականի կոչման և պարսաճանաչության խորը գիտակցությամբ. «Ահա խորայնացի, յորում ոչ գոյ ննեզութիւն»։

Վաղգեն սրբազանը ծնվել է 1907 թվականին Ռոդոստոյում բարի, հավատավոր ու

աշխատասեր հայ արհեստավորի ընտանիքում։ Պատանի Վաղգենի նախադասական շրջանի դաստիարակության գործում մեծ ու վճռական դեր է կատարել նրա ուսուցչուհի մայրը, որը իր մայրական անխաղախ կաթի հետ, ուսումնասենչ Վաղգենին ջամբել է ազգային-եկեղեցական սրբությունների և նվիրականությունների հանդեպ սեր, գուրգուրանք ու պատկառանք։ Սրբազանի մանկությունն ու պատանեկությունը անցել են Բուխարեստում, ուր և ստացել է իր միջնակարգ ու ապա բարձրագույն կրթությունը Բուխարեստի համալսարանում, գրականության և փիլիսոփայության ֆակուլտետներում։

Համալսարանավարտ, բազմակողմանիորեն պատրաստված, խոստովնալից երիտասարդի առաջ բացվում է կրթական, լրագրական, հասարակական, գրական գործունեության մի լայն ասպարեզ։ Տարիներ շարունակ ռումինահայ գաղութում նա կատարում է մանկավարժական բեղուն աշխատանք, ումինահայ աճող նոր սերնդի հոգում վառ պահելով Մայրենի Եկեղեցու և լեզվի սերը, Հայրենիքի սրբազան կարոտը։ Իր մանկավարժական, լրագրական, հասարակական աշխատանքների հետ, սրբազանը զբաղվում է և՛ դրական կյանքով։ Այդ տարիներին նա արդեն հասուն գրող է, ունի գրելու տաղանդ, գրական փորձ ու ճաշակ, հյուսիք, պատկերավոր և հարուստ լեզու, թեկավոր մտածումներով ու պատկերներով համեմված, նրա բեղուն գրչին են պատկանում մի շարք արժեքավոր պատմա-բանասիրական աշխատություններ, օրինակ, «Մուսա-լեռան հայերը Յրանց Վերֆելի վեպին մեջ», «Խրիմյան Հայրիկ որպես դաստիարակ» և այլն։

1943 թվականին, հայ ժողովրդին և Հայաստանայաց Առաքելական Եկեղեցուն լավագույնս և բոլորաշուկի ծառայելու աննահանջ սիրով և խոստովնով, Աթենքում, գերաշնորհ Տ. Կարապետ արքեպիսկոպոս Մաղղմյանից կուսակրոն քահանա է ձեռնադրվում և իր վարդապետական քառասունքը անցկացնում է Սուշավայի պատմական Հաճկատար հին վանքի խորհրդավոր ու միաստիկ միջավայրում, ինքնակրթությամբ խորանալով կրոնական և սուրբգրական գիտելիքների մեջ։

Նույն տարին էլ նշանակվում է Ռումինահայ թեմի առաջնորդական տեղապահ։

1945 թվականին մասնակցում է Ս. էջմիածնում գումարված ազգային-եկեղեցական ժողովին։

1948 թվականին, երջանկահիշատակ Գեորգ Զ. Կաթողիկոսը, իր հայրապետական բարձր ուշադրության արժանացնելով երիտասարդ ու շատ սիրելի վարդապետի գործունեությունը Ռումինահայ թեմում, նրան իր հայրապետական Ս. Աջով և օրհնությամբ շնորհում է

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու ծայրագույն վարդապետության աստիճանը:

1951 թվականին Վեհափառ Հայրապետը Վազգեն ծայրագույն վարդապետին եպիսկոպոս է ձեռնադրում Երուսաղեմի Պատրիարքական փոխանորդ Տ. Եղիշե վարդապետի, Մայր Աթոռի միաբան Տ. Սահակ վարդապետի և Երուսաղեմի միաբան Սուրեն և Նորայր վարդապետների հետ:

Վազգեն սրբազանը, սակայն, դափնիների վրա հանգստացույր չէ. նա իրեն հատուկ երիտասարդական կոթովով, հոգեորականի նախանձախնդիր ոգով, հայրենասեր ջերմ սիրով հռիվում է իր թեմը, արժանավայել լրջությամբ և վազմակերպվածությամբ, արժանանալով իր հոտի անվերապահ սիրույն և մեծարանքին, և ուսմեն ժողովրդի և կառավարության վստահության և բարյացակամու-

թյան, Ռուս և Ռումեն Պրավոսլավ եկեղեցիների սրտադին բարեկամության:

Վազգեն սրբազանը հաճախ եղել է Մայր Հայրենիքում զանազան առիթներով և փերջերս մամուլին է հանձնել Մայր Հայրենիքից և Ս. Էջմիածնից իր խանդավառ տպավորություններն և հուշերը՝ «Հայրենի արևին տակ» խորագրի ներքո:

Վազգեն սրբազանը դտնվում է իր ստեղծագործական ուժերի ծաղկման ամենարեղմնավոր շրջանում: Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին, հայ հավատացյալ ժողովուրդը, Նորին Սրբազնություն գերաշնորհ ու սիրելի Վազգեն եպիսկոպոսից սպասում են ավելի արդյունավետ և մեղմաջան աշխատանք ազգային-եկեղեցական կյանքում՝ ի փառս Հայ Եկեղեցու և ի մխիթարություն հայ հավատացյալ ժողովրդի:

ԵԳԻՇԵ ԱՔԵՂԱ

